

Antonova kapela v Železnikih

Uvod

Resnično je to Antonova kapela: kip je kupil Anton in poskrbel za gradnjo kapele; stoji na Antonovem travniku in kip predstavlja sv. Antona Puščavnika. Treba je bilo o tem nekaj napisati, saj se je z obujanjem spomina na ta objekt pojavila cela vrsta oseb in ob njih dogodkov, ki so važni za krajevno kroniko.

Deset let staro obljubo izpolnujem, ko to pišem, in srečen sem, da sploh še zmorem to narediti.

Po veliki noči leta 1872 so podrli staro farno cerkev v Železnikih. Podjetni župnik je kipe in slike razprodal, da je tudi na ta način dobil kakšno krono za gradnjo nove cerkve. Potem so ti kipi in slike odšli med ljudi in doživljali različne usode. Zanimivo je spremljanje njih usode in v tem zapisu sem to želel potegniti iz pozabe.

Naj zapišem, da sem marsikaj zvedel od Antonije Ramovš-Tonike. Hvaležen sem ji za vse, kar mi je za mojo radovednost povedala. Ker je odšla v naš spomin, sem se potrudil, da se ji s tem spisom nekoliko oddolžim, da na ta način počastim njen spomin. Sedaj, ko je ni med nami, se nam utrinjajo misli, kaj bi jo še morali vprašati in bi dobili pričakovan odgovor. Resnično je bila nam vsem kustodinja. Spoštujmo jo in bodimo ji hvaležni!

Kapele v naši dolini na svoj način krasi jo pokrajino in ji dajejo svojsko vsebino.

Iz raznih pobud in potreb so nastale. Naši predniki so jih zgradili, čeprav so tedaj živeli v skromnih in revnih razmerah. Dve vojni smo z njimi doživeli in preživeli. Upam, da ne bo poteklo naslednjih 80 ali kar 100 let, ko jih bodo zanamci spet obnavljali.

Antonova kapela v Železnikih, fotografiral Jure Likar, maja 2001

Kako in kdaj je nastala kapela ?

V letih 1872–74 je bila v Železnikih zgrajena nova župna cerkev, posvečena sv. Antonu Puščavniku. Tedanji župnik Jakob Mrak, ki je to gradnjo vodil, je vedel, da bo za novo večjo cerkev treba nabaviti nove slike in kipe. Razprodal je torej kipe in slike, ki so bili dotlej v bivši cerkvi. S tem je dobil nekaj denarja, ki ga je porabil pri gradnji nove cerkve. Gradnikarjeva Tonika (1905–2000) se je takole spominjala te razprodaje. Seveda je to vedela po pripovedovanju staršev.¹

Kip Antona Puščavnika je kupil kovač Anton Primožič-Matijevac, kip Marije Pomočnice so kupili starši Škarpetove Micke. Jožefov kip pa sta kupila brata Franc in Jožef Šraj. Franc (1851–1906) je bil krojač in od 1874–1905 cerkovnik. Stanoval je na Trnju pri cerkvi. Jožef je bil samostojen obrtnik in je stanoval v lastni hiši na Racovniku št. 10. Jožefov kip je prevzel brat Jožef in ga namestil v kotu dnevne sobe v pritličju. Zavaroval ga je s posebnim steklenim cilindrom. Okrog leta 1990 je Konrad Triler (1929) kupil to propadajočo hišo od Šrajevega pravnuka in tako je dobil tudi ta kip.

V tedniku Zgodnja Danica št. 25 leta 1877 je v rubriki »Dopisi iz raznih krajev«, tudi dopis iz Železnikov. Jožef Levičnik tu poroča o neki cerkveni slovesnosti. Med drugim je zapisano: »V zgornjih Železnikih je bilo zlasti na prostornem trgu pod spodnjo lipo posebno lepo. Lepo je bilo razsvetljeno tam tudi novo zidano Marijino znamenje, v katerem se je letos prvič opravljal pri procesiji drugi blagoslov.« To je bila tradicionalna procesija na telovo, torej v juniju.

O tem znamenju – kapeli je Gradnikarjeva Tonika marsikaj vedela. V kapeli je leseni del starega stranskega oltarja. Po njem si moremo predstavljati, kako majhna je bila prejšnja župna cerkev. V začetku so v ta oltar umestili sliko brezjanske Marije Pomočnice. Slika je bila seveda brez krone. Marijin kip, ki je sedaj v znamenju, je po smrti Marije Mlakar – Škarpetove Micke (1863–1923) kupila Alojzija Dermota od Mickinega nečaka, soboslikarja Ignaca Mlakarja. Okoli leta 1925 so Dermotovi v kapelo postavili ta kip in od tedaj pravimo, da je to Dermotovo znamenje. Prej se je imenovalo Kovačevo, po imenu vogalne hiše, kjer je tedaj bila kovačnica. Tonika je tudi povedala, da je prav enak Marijin kip v cerkvi na Rakovniku. Dobro bi bilo to ugotoviti. Tako bi morda izvedeli, kdo in kdaj je ta kipa naredil.

Eno leto ali dve po postavitvi Marijinega znamenja na Logu so tudi na zgornjem koncu Železnikov zgradili kapelo za kip sv. Antona Puščavnika. Za to se je zavzel in izpeljal kovač Anton Primožič. Kot samostojen kovač, takozvani pošterovec, je imel nekoliko boljši življenjski standard od fužinarskih kovačev, ki so kovali v vigenjcih svojih gospodarjev. Ko so čez nekaj let za novo župno cerkev nabavili nove orgle, je Primožič tudi zanje prispeval znaten delež.

Torej, kje postaviti novo kapelo? Vnuč Tone (1934), upokojeni učitelj, ki sedaj stanuje v domači hiši, se spominja, da se je ded v začetku zavzemal za to, da bi kapelo zgradili pod Lomskim slapom. Tam bi zgradili primerno votlino za puščavniškega Antona. Hudournik Lom pred Jesenovcem priteka v Soro. Slap na tem hudourniku, ki je nekoliko pomaknjen v breg, je naravna znamenitost. Žal je

ta predel večini Železnikarjev malo znan, Gozdna učna pot, speljana od Loma v Mlake ali na Škovine, bi mnogim omogočila dostop v ta zanimivi in lepi gozdni predel.

Zaradi odmaknjenosti iz naselja in tudi zaradi vlage je bilo treba najti primeren prostor v bližini hiš. Idealna lokacija je bila tam, kjer kapela sedaj stoji. Ker je bil ta travnik last posestnika in fužinarja Antona Globočnika (1829–1886), se je kovač Primožič obrnil nanj s prošnjo in predlogom, naj dovoli, da tu postavijo kapelo. Mož je privolil in Matijevce je z denarno in materialno pomočjo razumevajočih krajanov tu zgradil kapelo. Recimo, da se je to zgodilo v letih 1878 ali 1879.

Opis kapele

Kapela je zaprte oblike. Stoji na travniku med glavno cesto in Soro, odmaknjena kakih 150 metrov zahodno od plavža. Mož na fotografiji, ki stoji ob njej, je visok 1.80 metra. Tako lahko izmerimo, da je kapela visoka dobrih sedem metrov. Največja odprtina so vhodna lesena in zastekljena vrata. Nad njimi zastekljen polkrožni arhivoltni zaključek. V stranskih stenah sta zastekljeni okni s polkrožnim zaključkom. Robovi kapele so pobarvani kot šivan rob.

Posebnost je skrilasta streha, ki se dviga kot manjši zvonik. Nad zidom so na vseh štirih straneh narejene trikotniške niše, ki se ponovijo, le da so manjše, nad zvoničkom. Vse to je prav mojstrsko pokrito s skriljem.²

V kapeli na oltarni mizi stoji 2 m visok lesen Antonov kip. Ob desni nogi je lesen manjši prašček, na vsaki strani kipa, na mizi, sta kipa angelčkov, ki držita po en svečnik. Nekoliko nad kipom sta na steno pritrjena dva krilatca, manjša od tistih, ki držita svečnika. Za vrati na steni je obešen manjši zvonec – zvonček želja. Bil pa je tu še večji zvon. Obešen je bil v stolpiču na strehi. Zvonil je tako, da je kdo pote goval za vrv, ki je skozi odprtino v stropu visela v notranjost kapele. Po letu 1945 je ta zvon izginil.

Na desni strani vrat je bila ročka za potegovanje zvončka želja. Tu je bila na zid pritrjena kovinska ploščica z naslednjim besedilom:

*Sv. Anton, milodar ti podarim,
Tebi v čast tud' pozvonim,
Ti pa izprosi mi zato
Tukaj blagor, tam nebo!*

Pod to ploščico je bila v zidu manjša reža za pušico, v katero so ljudje spuščali milodare – denar za izpolnitev svojih želja. Po letu 1945 ni več ne ploščice ne pušice. Vnuk Tone se spominja, da so njegovi starši večkrat rekli, da se tega denarja komaj toliko nabere, da imajo za petrolej za večno luč in kdaj za kakšno rožo.

Sv. Anton Puščavnik goduje 17. januarja. Po starem izročilu je zavetnik domačih živali in posrednik za dobrega zakonskega tovariša. Njegova spremljevalca sta prašček in zvonček, katerih pomen ljudje različno razumejo.

Tedaj novi kapeli, Marijina na Logu in Antonova pri plavžu, sta pri pogrebnih obredih dobili svojo vlogo. Župnik je s svojim spremstvom pri kapeli na Logu

pričakal sprevod z mrličem, ki so ga na vozu pripeljali po Smolevski grapi skozi Ovčjo vas, oziroma pri Antonovi kapeli je pričakal pokojnika, ki so ga pripeljali z Jesenovca. Pogrebni sprevod se je potem slovesno pomikal na pokopališče.

Pri kapelah, tisti pod Rudnim in Čočovi pred Češnjico, so se vaščani v večjem številu poslovili od pokojnega sovaščana, ki so ga naprej na pokopališče v Selcih pospremili sorodniki in manj številni sokrajani. Z motorizacijo in novim načinom pokopavanja so nekdanji pogrebni sprevodi odpadli.

Vzdrževanje kapele

Od vsega začetka za Antonovo kapelo skrbijo Matijevčevi. Tako sta za časa svojega življenja zanj skrbela kovač Anton Primožič in njegova žena Jerica (roj. Prevc). Nasledil ga je najmlajši sin Jakob (1887–1952), čevljar in njegova žena Ana (roj. Groselj). Sedaj za kapelo skrbita Jakobova otroka – hči Minka (r. 1925) in sin Tone (r. 1934), ki stanujeta v domači hiši.

Okrog leta 1950 je po župnikovem naročilu kapelo od zunaj in znotraj prebarval soboslikar Franc Benedičič (1905–1975) s Češnjice. V letih 1988 in 1989 sta se temeljite obnove kapel v Železnikih lotila tedanji kaplan Jože Pavlakovič in mizar Anton Demšar-Karlinec (r. 1920). V Karlinčevi mizarški delavnici sta naredila, kar je bilo potrebno. Tako sta vrata, okna in strehe obnovila in popravila pri kapelah: ob mostu pod Grivo, na Klovžah, na Logu in to pri plavžu. To delo je pa naročila Krajevna skupnost Železniki. Potrebni les so poklonili posamezniki, ki stanujejo v bližini teh kapel. Tako sta les za obnovo Matijevčeve kapele dala domačin Tone Primožič in sosed Gabrijel Kristan.

Na strešnem tramu sta mizarja našla vpisano letnico 1910. Po tem sklepamo, da je bila ta streha tedaj popravljena. To potrjujejo tudi žebli – žičniki, ki so jih tedaj že rabili. Na strehi kapelice pri mostu pod Grivo sta mizarja dobila samo kovane žeblje, domač izdelek, kar pomeni, da ta streha vse od začetka ni bila obnovljena. Po opravljenih mizarско-tesarskih delih se je kritine lotil krovec Jože Benedičič (r. 1928) z Zalega Loga. Kakor je bilo že prej, tako je tudi sedaj s skrilčicami prekril strehe kapel.

Strehe na drugih kapelah so dokaj enostavne, kritina na Matijevčevi kapeli pa je zelo zahtevna. Krovec se je potrudil, da je to delo lepo opravil.⁴ Leta 1990. se je te kapele lotil še soboslikar Tone Kalan (r. 1930). Najprej je prebarval notranjost kapele, takoj zatem pa še kipe.

Pošterovec

Kovač Anton Primožič-Matijevc je bil pošterovec, to je samostojen obrtnik, ki je koval po naročilu. Imel je svoj vigenjc, v katerem je izdeloval različne kovinske izdelke, npr. ograje, okenske križe ali mreže, polkna, itd.⁴

Z ženo Jerico sta imela tri hčere in tri sinove. Peter je postal trgovec in je odšel iz Selške doline. Najmlajši Jakob je postal čevljar in je z družino ostal doma. Josip (1880–1945) je bil učitelj in je bil v letih 1900–24 na osnovni šoli v Sorici. Iz njegovih letnih šolskih kronik zvemo marsikaj zanimivega za zgodovino te vasi. Tako je tudi

zapisal, da so Italijani zasedli Sorico 29. novembra 1918, in odšli iz nje 2. junija 1921. Umaknili so se le na Petrovo Brdo in na Hoč. Potem, ko je 8. septembra 1943 Italija kapitulirala, je septembra in oktobra tistega leta 31. divizija (brigade: Gradnikova, Prešernova, Vojkova) odpravila mejne ovire na odseku bivše meje od Davče do Žirov. Leta 1942 sta Nemčija in Italija, namreč vsaka na svoji strani, to mejo z žico močno prepletli in minirali. S temi minami in bombami so se tedaj opremili partizani.⁵ Kot upravitelj osnovne šole Železniki je Primožič napisal daljši članek o Železnikih, Sorici in Davči in ga 1931. objavil v publikaciji Gorenjska – letoviška, industrijska, trgovska in obrtna. To publikacijo je izdal »Progres«, Zavod za pospeševanje mednarodnih trgovskih zvez v Novem mestu.

Naj omenim vsaj tri pošterovce v Železnikih, ki so bili sodobniki starega Matijeveca.

Peter Jerala (1791–1877) je bil kovač – žeblijar. V letih 1834–1874 je bil cerkovnik.⁶

Matija Žumer (1866–1927) je bil kovač in podkovač. Znani so njegovi sinovi Matija, Srečko in Lojze, ki so šli po svetu, doma pa je ostal najmlajši Niko (1905–1989), ki se je izučil očetove obrti. Bili pa sta še dve hčeri, in sicer Ivanka in Lucija, ki sta se poročili iz Selške doline. Matija Žumer je prišel iz Dolenje vasi. Tam je Žumrova hiša na levem bregu Sore ob mostu. Njeno staro hišno ime je Kovač.

Franc Benedik (1872–1955) je bil kovač – ključavničar. Svojo hišo in v pritličju delavnico je imel nasproti gasilskega doma. Na stara leta je še največ popravljaval bicikle. Zapustil pa nam je lep spomenik, Avgust Novak, Johanov naslednik, je v letih 1903–1904 uredil znameniti vrt pred svojo hišo na Racovniku. Za zid ob vrtu

Matijevečev vigenjc v Železnikih, porušen in odstranjen pred 1. svetovno vojno

Ker že nekaj let niso rabili vode za oblaževanje plavža, so decembra 1961 visok klanec odstranili in uredili normalno cesto. Na sliki vidimo: divji kostanj pred Matijevčevo hišo, Majdnikovo in Tobakarjevo hišo, strebo Martinkove hiše, del Plavčeve in Boncljeve hiše. Na desnem robu slike je videti strebo Jurčikove hiše. Na sredini stoji plavž in ob njem urejena cesta.

in škarpo ob Sori je porabil kamenje in pesek opuščenega plavža in fužine, ki sta stala za Mlečjem. Plavž je ugasnil leta 1898.

Lepo železno ograjo ob vrtu pred hišo in nad škarpo ob Sori je tedaj izdelal mojster Franc Benedik. Še posebno lepa so dvokrilna železna vrata, ki jih je treba ohraniti.

Vigenjc

Tu je delček starih Železnikov. V ospredju fotografije vidimo staro pritlično stavbo. To je Matijevčev vigenjc. Vidimo leseno podlívno vodno kolo, ki je z obračanjem gonilo meh v vigenjcu. Ta vigenjc so okrog leta 1912 podrli in na istem mestu uredili zelenjavni vrt, ki je tam še danes.

Hiša na desni strani, z dimnikom, je Majdnikova hiša, za njo pa se vidi strešni del Pečnikove hiše. Na levi strani, nad ograjo, je Vancarjeva hiša. Ker ima Vancarjevi tudi hlev z živino, imajo pred hlevom večjo gnojno jamo. Ta jama je v nekdanji strugi bajerja. Ob tej jami, ko je bila še vodna struga, so bile tako imenovane prazne vehe. Vodna struga se je nadaljevala proti plavžu. Ob teh praznih vehah je voda tekla pod kolo Matijevčevega vigenjca, naprej je tekla po strugi pod cesto, pod kolo Antonove žage in na mlin, od tam v Dermotovo elektrarno in v Soro. To je bil dobro izkoriščen vodni tok.

Podlivna vodna kolesa so imeli vigenjci na Racovniku. Nadlivno vodno kolo je poganjalo težko kladivo – norca pri fužini za Mlečjem. Nadlivno vodno kolo je imel tudi Johanov mlin pod Racovnikom. Nadlivno vodno kolo je bilo tudi pri Matevževi žagi v Smolevski grapi ter pri Thalerjevi in Johanovi žagi na Škarjencu.

Mimo obeh plavžev v Železnikih je bil speljan močan vodni tok po umetni strugi. To je bilo potrebno zaradi hlajenja plavžev. Po vsaki izpraznitvi peči, ko so odstranili staljeno železo, je bilo peč treba kar najhitreje ohladiti in jo pripraviti za nov vsad. Posebno usposobljena skupina petih ali šestih mož je s primernim doziranjem vode kakih pet ur hladila peč. Visok cestni klanec med Majdnikovo hišo in plavžem so odstranili jeseni 1961 in tam uredili cesto.

Nekaj dogodkov na telovo

V nedeljo, 9. junija 1917, je bil praznik sv. Rešnjega Telesa – telovo. Bila je procesija s Trnja v Gorenji konec Železnikov. Bili so postanki pri kapelicah, le pri Plavčevi in Tinkovi hiši so po običaju postavili improviziran oltarček z Marijino alegorično podobo. Ker je bila vojna in je bila večina fantov in mož pri vojakihi, so oltarček postavili starejši možje, med njimi tudi Anton Primožič-Matijevce, ki je bil tedaj star okrog 65 let. Po opravljeni slovesnosti so oltarček podrli in predmete pospravili. Pri tem je nesrečni Matijevce vznak padel z mize in se ubil. Marijino sliko je imel stari Mažica, ki je stanoval v Gorenjem koncu. Podedoval jo je njegov sin Janez Koblar (1897–1970), mizar. Ni bilo holj primerneža moža za postavljanje improviziranega oltarčka. Po letu 1945, še preden so se Mažicevi preselili na Racovnik, te slike ni bilo več.

Ob praznični procesiji skozi Racovnik so bili postanki: pri Logarjevi kapelici ob Sori, pri Marijini kapelici ob mostu pod Grivo, pri improvizirani kapelici pod Jozefovo lipo, pri Levičnikovi kapelici in pri kapelici na Klovžah. Logarjeva kapelica (sv. Peter in Pavel) je bila na koncu Žumrovega vrtu, pri stopnicah k Logarjevi hiši. Njen poseben pomen je bil v tem, ker je stala na meji katastrskih občin sv. Križ in Železniki. Odstranjena je bila okrog leta 1975, ko so na tem odseku širili cesto. Kipca so vzeli Logarjevi, ki žive v Ljubljani.

Nekaj posebnega je bil improviziran oltarček pod Jozefovo lipo. Tu je bila postavljena oljnata slika sv. Antona Puščavnika. V stari farni cerkvi je bila nad glavnim oltarjem nekakšna omara, v kateri je bil kip sv. Antona, tistega, ki je sedaj v Matijevčevi kapeli. Kip je bil zaprt v tej omari, ki je bila odprta le ob nedeljah in praznikih. Na zunanji strani vrat te omare je bila oljnata slika sv. Antona. Ob razprodaji kipov iz stare cerkve, je organist in učitelj Jožef Levičnik kupil ta vrata z Antonovo sliko. Imel jo je doma na Racovniku, in ko je ta Levičnikova hiša postala Debevčeva, je slika še vedno ostala v hiši, ki stoji na Racovniku št. 34.

Pred današnjo Oličevo hišo, Racovnik 50a, je do 1983 stala Levičnikova kapela. Zgraditi jo je dal učitelj Jožef Levičnik (1826–1909). Leta 1905 je dobil najvišje življenjsko odlikovanje, saj je imel že blizu 80 let, in sicer papeški križec, kot priznanje za zasluge za Cerkev in papeža. V Sloveniji je resnično malo takih odlikovancev. Leta 1883 je za zasluge na šolskem in glasbenem področju dobil visoko državno odlikovanje »srebrni križec s krono«. Obe odlikovanji je skrbno hranil in danes ju imajo

Debevčevi, ki stanujejo v bivši Levičnikovi hiši. Ker pred svojo hišo ob lipi ni imel primerne prostora za kapelo, mu ga je odstopil nečak sodnik, dr. Albert Levičnik (1846–1934).

Tako je bila Marijina kapela tam zgrajena okrog leta 1906. Leseni Marijin kip je verjetno naredil domači podobar Jožef Grošelj (1855–1940) iz Selc. Eno ali dve leti pred porušitvijo te kapele je Marijin kip prebarval domači slikar Mohoričev Lojze iz Martinj Vrha. Kip je sedaj shranjen pri Olivčevih. Kapela je bila porušena leta 1983.

V Loških razgledih 47 je bil objavljen moj članek Kapelica Kristusa kralja nad dolino Prednje Smoleve. Naj tu popravim podatek o takratnem praznovanju. Po cerkvenem koledarju je bil leta 1938 v četrtek, 19. junija vnebohod, v nedeljo, 29. junija pa so bile binkošti. Tako prenos kipa in blagoslovitev kapelice ni bila na telovo. Neka domačinka me je opozorila, da je bil v sprevodu, ki je na sliki, navzoč župnik Ivan Noč in ne njegov brat Matija.

Lipe v Železnikih

Ob Antonovi kapeli vidimo lepo raščeno drevo – lipo. Ni toliko debela, da bi bila stara 120 let, kolikor je bila kapela pred nekaj leti. Smemo pa sklepati, da je bila posajena leta 1910, ko so kapelo prvič obnavljali. Naj raste in cvete in upajmo, da je ne ogroža nova cesta, ki bo čez nekaj let zgrajena tam ob Sori.

Leta 1975 so tudi na Logu posadili novo lipo. Sosedo so jo sprejeli s polnim razumevanjem, še posebno pa se je zanjo zavzemala njena sosedka Marica Trojar-Bundova (1915–1991). Ta Marica je bila dobra klekljarica. Uspešno se je udeleževala čipkarskih tekmovanj v Železnikih in drugod. Da bi to lipo zavarovali pred morebitnim motoriziranim divjakom, so ob njej naredili okroglo zelenico in to ogradili z nizkim zidom. Tedaj je bil tajnik krajevne skupnosti gospod Miha Bertonec-Kucov (1924–1976).

Leta 1998 so ob kapeli na Klovžah tudi posadili novo lipo. Lepo se je oprijela in mirno raste, saj je ne ogroža motorizacija. Posadil jo je njen sosed Sašo Benedik.

Naj navedem še nekaj lip v Železnikih:

Franc Bogataj (1889–1970, stari Škovinec) je leta 1945 vsadil lipo pred hlev. Tedaj se je njegova družina vrnila iz izgnanstva v Srbiji. Hleva ni več, na istem mestu stoji lepa nova hiša. Otoki št. 28, Torkarjevi, ki tam stanujejo, lepo skrbijo za to lipo.

Franc Bogataj (1917) je 1996 za hišo posadil lipo. Ta hiša je Pavelčkova hiša v Ovčji vasi.

1997 so pred tovarno NIKO uredili parkirišče in zelenico. Tedaj so porušili tudi Skalovčev kozolec, ki je stal pod Kemperlovo hišo. V tem kozolcu sta ilegalna oddora OF Železniki in Česnjica imela v letih 1941–42 skrit radijski aparat, preko katerega so bili obveščeni o dogodkih po svetu. Na zelenici med tovarno in cesto so posadili več dreves, med njimi tudi mlado lipo.

Najmlajša lipa je bila vsajena leta 2000. Stoji pred Dermotovo hišo na Plavžu št. 11. Vsajena je bila ob prehodu v novo stoletje – tisočletje in ob 30-letnici skupnega zakonskega življenja tamkajšnih stanovalcev Majde in Petra. Da bi srečno rasla, jo ima Peter namen nekoliko ograditi in jo tako zavarovati, saj stoji blizu ceste. Na istem mestu je prej stal stari oreh, ki se je posušil.

Trg pri zgornjem plavžu imenujejo »Trg pod lipo«, čeprav tam lipe že davno ni. Zgorela je bila v požaru leta 1822.

Krajevna skupnost Železniki je leta 1990 izdala tretjo številko svojega glasila Plavž. Na zadnji strani te številke je objavljen moj daljši članek »Nekaj o lipah v Železnikih«.

Opombe:

- 1 Za LR 42, za leto 1995, na straneh 236–240 je Peter Polajnar napisal članek Antonija Ramovš-Tonika 90-letnica. Toniki v slovo je napisal za LR 47, leto 2000, na straneh 273–4.
- 2 Krovce Jože Benedičič z Zalega Loga je tudi zunaj Selške doline znan kot mojster za pokrivanje streh s skriljem. Tako je med drugim lepo pokril zvonik v Rutu nad Baško grapo. Pa tudi zvonik in cerkev v Moravčah. Zvonik na Zalem Logu je mojstrovina skrilne kritine.
- 3 Muzej v Železnikih ima stalno razstavo skrilne kritine, kar je seveda premalo. Nekaj bo treba napraviti, da ta dejavnost ne zamre. Skrilolom nad Zalem Logom bi naj bil rudnik in obrtna delavnica, da bi ta dejavnost še živel.
- 4 Dr. Marija Verbič je napisala razpravo Železarstvo in žebjarstvo v Železnikih v prvi polovici 19. stoletja. Članek je objavljen v zborniku Selška dolina v preteklosti in sedanjosti. Na str. 105 je poseben odstavek, kjer piše o pošterovcih v Železnikih.
- 5 O odstranitvi državne meje je napisano v knjigi Zgodovina 31. divizije, na straneh 115–119. V knjigi Prešernova brigada je poglavje o osvobajanju zahodne meje Gorenjske, na straneh 123–155. V knjigi Vojkova brigada je poglavje Triglavska divizija na Gorenjskem, na straneh 52–86. Avtor teh del je pokojni Stanko Petelin-Vojko. O tej zahodni meji piše tudi Tomaž Pavšič v svoji knjigi Ob stari meji, na strani 190. Knjiga je izšla 1999.
- 6 V reviji Drobntince je J. Levičnik o Jerali napisal krajši življenjepiš, na strani 154, v letniku 1898.
- 7 V LR 16, za leto 1969, je objavljen članek Iz dnevnika Lokačeve mame. Tam je napisano nekaj o izseljencih iz Železnikov. V istih LR je tudi objavljen seznam izseljencev v Srbijo.

ZUSAMMENFASSUNG

Antonius Kapelle in Železniki

Anton Primožič erbaute im Jahre 1878 oder 1879 die Kapelle Antonius des Einsiedlers in Železniki. Sie befindet sich etwa 150 m westlich vom Hochofen an der Straße und in der Nähe des Flusses Sora. Für die Kapelle sorgt Familie Matijevc.

Der Schmied Anton Primožič-Matijevc besaß eine eigene Esse, die er ein paar Jahre vor dem Ersten Weltkrieg niederriß und errichtete da einen Garten.

Im Beitrag werden noch einige andere Ereignisse und Leute aus derjenigen Zeit im Ort Železniki beschrieben.

Jetzt gibt es in Železniki einige Linden, die sich erhalten und gedeihen werden, denn dort wird dieser Baum geschätzt.